

Plan wynikowy: Geografia 3 – Geografia Polski – zakres podstawowy.

Dział programu	Tematy	Wymagania programowe	
		Podstawowe (ocena dopuszczająca i dostateczna)	Ponadpodstawowe (ocena dobra, bardzo dobra, celująca)
		Uczeń potrafi:	
1	2	3	4
Geografia fizyczna Polski.	1. Położenie geograficzne. Terytorium i suwerenność państwa polskiego.	<ul style="list-style-type: none"> – określić położenie Polski na mapie świata, Europy, – wskazać konsekwencje położenia, – wskazać główne cechy terytorium, – wskazać granice naturalne i sztuczne, – wyjaśnić zasady wyznaczania granic naturalnych, – wymienić państwa sąsiadujące z Polską, – wyjaśnić pojęcie suwerenności państwa. 	<ul style="list-style-type: none"> – określić współrzędne geograficzne skrajnych punktów Polski, – zilustrować obszar kraju na tle innych państw, – scharakteryzować konsekwencje położenia, – obliczyć różnicę czasu słonecznego między wschodnimi a zachodnimi krańcami państwa, – ocenić wpływ kształtu i wielkości terytorium oraz dostępu do morza na gospodarkę i życie społeczne.
	2. Budowa i historia geologiczna a rozmieszczenie zasobów mineralnych.	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić prowincje tektoniczne Europy, znajdujące się na terenie Polski, – omówić główne wydarzenia geologiczne poszczególnych er, – wyjaśnić związki między ruchami górotwórczymi a ukształtowaniem powierzchni, – wskazać, jakie surowce mineralne powstawały w poszczególnych erach, – wymienić surowce mineralne powstałe w środowisku lądowym oraz w morskim. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenić wpływ procesów geologicznych na powstanie surowców mineralnych, – wyjaśnić, dlaczego większość surowców mineralnych występuje w południowej części kraju, – analizować mapy i przekroje geologiczne.
	3. Rzeźba powierzchni.	<ul style="list-style-type: none"> – wskazać nizinność, jako dominującą cechę krajobrazu, – podać przykłady form rzeźby, – omówić cechy rzeźby północnej, środkowej i południowej części kraju, – wskazać przyczyny dominacji krajobrazów górskich na południu kraju, – wymienić pasy rzeźby terenu w ukształtowaniu powierzchni. 	<ul style="list-style-type: none"> – wykazać związek rzeźby z budową i przeszłością geologiczną, – wykazać różnicę między krajobrazem młodoglacjalnym i staroglacjalnym, – scharakteryzować krajobraz miejsca zamieszkania opisując formy rzeźby terenu.

1	2	3	4
Geografia fizyczna Polski.	4. Klimat.	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić ośrodki baryczne kształtujące pogodę i klimat, – wskazać masy powietrza docierające najczęściej nad obszar Polski, – wykazać zmienność pogody w strefach frontalnych, – wymienić cechy przejściowości klimatu Polski, – wykazać różnicę między astronomicznymi i klimatycznymi porami roku. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić różnicę długości okresu wegetacyjnego (40 dni) między północno-wschodnimi i południowo-zachodnimi krańcami Polski, – wyjaśnić przejściowość klimatu Polski, – ocenić wpływ Atlantyku i Eurazji na klimat, – analizować mapy klimatyczne i klimatogramy.
	5. Rzeki.	<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować pojęcia: bród, rzeka główna, dopływ, przepływ, ustrój rzeki, cofka, – omówić znaczenie rzek w przeszłości, – wymienić obszary źródłiskowe polskich rzek, – wskazać zlewiska rzek Polski, – wymienić i wskazać na mapie największe rzeki Polski, – wykazać asymetrię dorzeczy, – wyjaśnić ustrój rzek, – wymienić przyczyny powodzi, – wskazać małe zasoby wody w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> – porównać znaczenie rzek w przeszłości i obecnie, – wyjaśnić przyczyny asymetrii dorzeczy, – ocenić skutki ustroju rzek Polski, – zaproponować sposoby zapobiegania powodziom, – uzasadnić konieczność racjonalnej gospodarki zasobami wodnymi.
	6. Jeziora.	<ul style="list-style-type: none"> – zdefiniować pojęcia: jeziorność, kryptodepresja, epilimnion, termoklina, hypolimnion, – wymienić funkcje jezior, – wskazać regiony koncentracji jezior, – wymienić typy genetyczne jezior, – wskazać na krótkotrwałość jezior w geologicznej skali czasu, – wymienić największe i najgłębsze jeziora w Polsce, – omówić rozkład temperatury wody jeziora w ciągu roku, – wymienić etapy zlodzenia jezior. 	<ul style="list-style-type: none"> – porównać funkcje jezior w przeszłości i obecnie, – wyjaśnić uwarunkowania rozmieszczenia jezior, – wykazać związek między procesami geologicznymi a genezą jezior, – wyjaśnić rolę jezior w środowisku przyrodniczym.

1	2	3	4
	<p>7. Morze Bałtyckie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - omówić położenie Bałtyku, - wskazać na mapie: cieśniny, zatoki, wyspy, - podzielić morze na główne baseny, - omówić ruchy wody, - omówić zasolenie, - wskazać charakterystyczne cechy świata ożywionego. 	<ul style="list-style-type: none"> - analizować mapy Bałtyku sporządzając np. profil batymetryczny morza, - wyjaśnić przyczyny niskiego zasolenia wód, - przewidzieć skutki działalności gospodarczej wpływającej na stan wód Bałtyku.
	<p>8. Gleby.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wymienić typy gleb najczęściej występujących w kraju, - wymienić podstawowe cechy tych gleb, - wskazać rozmieszczenie gleb na mapie, - wymienić klasy bonitacyjne, - wymienić przyczyny erozji gleb, - wskazać obszary kraju najbardziej zagrożone erozją. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnić związki między podłożem, klimatem a typem gleby, - wyjaśnić uwarunkowania rozmieszczenia gleb, - scharakteryzować rolniczą przydatność gleb, - zaproponować sposoby ograniczania erozji gleb, - ocenić problem erozji gleb w okolicy zamieszkania.
	<p>9. Szata roślinna.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - zdefiniować pojęcia: biocenoza, biotop, ekosystem, endemit, wiatrołom, agrocenoza, - wymienić przykłady gatunków mających na terenie kraju granicę maksymalnego zasięgu, - wskazać na mapie główne kompleksy leśne, - omówić typy lasów występujących w Polsce, - wskazać piętrowość roślinności górskiej, - wymienić typy roślinności zielnej, - omówić biocenozy rolnicze. 	<ul style="list-style-type: none"> - dowieść, że większość gatunków roślin Polski to gatunki przechodnie, - przedstawić charakterystykę kompleksu leśnego położonego w pobliżu miejsca zamieszkania, - porównać typy lasów, - wyjaśnić przyczyny zamiany wielogatunkowych lasów liściastych na jednogatunkowe iglaste.
	<p>10. Źródła zanieczyszczeń i zmian w środowisku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnić pojęcia: ekologia, sozologia, - wymienić źródła zanieczyszczeń atmosfery, - wymienić źródła zanieczyszczeń hydrosfery, - wymienić najbardziej zanieczyszczone rzeki kraju, - wymienić źródła zanieczyszczeń litosfery, - wykazać wpływ człowieka na zanieczyszczenie środowiska. 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenić na podstawie danych statystycznych tendencje zmian emisji zanieczyszczeń powietrza, - scharakteryzować stan zanieczyszczenia rzek Polski z uwzględnieniem rzek położonych w pobliżu miejsca zamieszkania, - wyjaśnić wpływ rolnictwa na środowisko.

1	2	3	4
Geografia fizyczna Polski.	<p>11. Ochrona środowiska.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wymienić prawne formy ochrony środowiska, - wskazać na mapie parki narodowe, z uwzględnieniem województwa zamieszkania, - wyjaśnić różnicę między parkiem narodowym a parkiem krajobrazowym, - wyjaśnić motywy ochrony gatunkowej. 	<ul style="list-style-type: none"> - scharakteryzować formy ochrony przyrody, - scharakteryzować parki narodowe znajdujące się we własnym regionie, - zaproponować formę ochrony obszaru wybranego według własnego kryterium z uwzględnieniem realnych warunków.
	<p>12. Regiony geograficzne.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnić pojęcie regionu fizycznogeograficznego, - wskazać kryteria podziału na regiony geograficzne, - wskazać zasady podziału Polski na regiony wg J. Kondraciego. 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienić jednostki podziału regionów fizycznogeograficznych Polski, - dokonać charakterystyki fizycznogeograficznej województwa, w którym mieszka.
Geografia społeczno – ekonomiczna Polski.	<p>13. Podział administracyjny.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wykazać zmiany podziału administracyjnego po 1945 roku, - wyjaśnić zasady reformy terytorialnej z 1999 roku, - wymienić aktualne województwa, - wymienić instytucje znajdujące się w powiecie, w którym mieszka, - wskazać zadania samorządów terytorialnych. 	<ul style="list-style-type: none"> - porównać aktualny i poprzedni podział administracyjny kraju, - scharakteryzować schemat podziału administracyjnego województwa, w którym mieszka., - wyjaśnić na przykładzie własnego regionu funkcjonowanie samorządu terytorialnego.
	<p>14. Struktura demograficzna.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wskazać na znaczenie struktury demograficznej dla kraju, - wyjaśnić zmiany ludnościowe spowodowane II wojną światową, - wskazać zmiany demograficzne po II wojnie światowej, - omówić aktualne przestrzenne zróżnicowanie współczynnika przyrostu naturalnego, - omówić strukturę płci i wieku, - omówić aktualną strukturę zatrudnienia, - wskazać bezrobocie jako główny problem społeczny kraju. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnić, jakie czynniki kształtują liczbę ludności, - scharakteryzować przyczyny i tendencje zmian przyrostu naturalnego w latach powojennych, - ocenić wpływ niskiego współczynnika przyrostu naturalnego na gospodarkę kraju, - wyjaśnić przyczyny bezrobocia, omówić jego przestrzenne zróżnicowanie, - porównać strukturę demograficzną Polski z innymi krajami Europy.

1	2	3	4
	<p>15. Struktura narodowościowa i etniczna.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wykazać występowanie mniejszości narodowych w Polsce, – podać liczbę mieszkających w Polsce najliczniejszych mniejszości narodowych, – wymienić cechy grupy etnicznej, – wskazać przykłady grup etnicznych, – wymienić grupy etniczne zamieszkujące województwo , w którym mieszka. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenić zmiany struktury narodowościowej Polski w XX wieku, – wyjaśnić przyczyny występowania mniejszości narodowych w Polsce, – scharakteryzować wybraną grupę etniczną, – scharakteryzować mniejszość narodową województwa , w którym mieszka.
	<p>16. Zróżnicowanie religijne ludności.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wykazać zmiany struktury wyznaniowej na przestrzeni dziejów, – omówić strukturę wyznaniowej współczesnej Polski, – wskazać regiony zamieszkałe przez wyznawców prawosławia, – wskazać powiązania między religią a szacunkiem do życia. 	<ul style="list-style-type: none"> – omówić historię pojawienia się w Polsce poszczególnych religii, – ocenić wkład innych wyznań w kulturę Polski, – omówić strukturę religijną województwa, w którym mieszka.
	<p>17. Rozmieszczenie ludności i struktura osadnicza.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić cechy układu osadniczego, – wskazać prawidłowości rozmieszczenia ludności, – przedstawić obecny schemat układu osadniczego, – wskazać cechy osadnictwa miejskiego, – wymienić funkcje miast, – wskazać największe miasta na mapie, – omówić cechy osadnictwa wiejskiego, – wskazać tendencje zmian struktury osadniczej. 	<ul style="list-style-type: none"> – podać przyczyny aktualnego rozmieszczenia ludności kraju, – ocenić rolę miast w rozwoju społeczno- - gospodarczym, – scharakteryzować współczesny rozwój układu osadniczego, – ocenić wpływ uprzemysłowienia na zmiany struktury osadniczej, – scharakteryzować funkcje miast regionu, w którym mieszka.
	<p>18. Procesy urbanizacyjne.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – omówić przebieg procesów urbanizacyjnych w przeszłości, – wymienić cechy współczesnej urbanizacji, – wymienić województwa o najwyższym i najniższym wskaźniku urbanizacji, – wyjaśnić przyczyny spadku liczby ludności niektórych miast, – wykazać wpływ miasta na rozwój strefy podmiejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić związki procesów urbanizacji z procesami industrializacji, – dowieść specyfiki procesów urbanizacyjnych Polski, – porównać stopień zurbanizowania dwu wybranych regionów, wskazując przyczyny i skutki różnic, – przewidzieć rozwój procesów urbanizacji.

1	2	3	4
	<p>19. Warunki rozwoju rolnictwa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – omówić czynniki przyrodnicze rozwoju rolnictwa, – wskazać na mapie przykłady regionów o najkorzystniejszych warunkach naturalnych, – wyjaśnić strukturę użytkowania gruntów, – omówić strukturę użytków rolnych, – omówić czynniki pozapryrodnicze rozwoju rolnictwa, – wykazać średnią wydajność polskiego rolnictwa, – wyjaśnić przyczyny słabej dochodowości polskiego rolnictwa. 	<ul style="list-style-type: none"> – wykazać związki zachodzące między rozwojem rolnictwa a elementami środowiska, – scharakteryzować tereny o najkorzystniejszych i niekorzystnych warunkach przyrodniczych, – porównać wyposażenie techniczne polskiego rolnictwa z innymi krajami, – ocenić przyrodnicze i pozapryrodnicze warunki rozwoju rolnictwa w województwie zamieszkania.
	<p>20. Produkcja rolnicza.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – omówić strukturę upraw i tendencje zmian, – wskazać na mapie główne obszary upraw, – wykazać wielkość zbiorów i plonów głównych roślin, – wykazać zmiany pogłowia zwierząt, – wskazać na mapie główne obszary chowu zwierząt, – wykazać terytorialne zróżnicowanie chowu zwierząt, – omówić produkcję artykułów pochodzenia zwierzęcego. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować czynniki warunkujące rozmieszczenie upraw i chów zwierząt, – ocenić poziom produkcji rolnej w Polsce, – ocenić towarowość polskiego rolnictwa, – porównać poziom produkcji rolnej z wybranymi krajami Europy, – scharakteryzować gospodarkę rolną województwa, w którym mieszka.
	<p>21. Problemy polskiego rolnictwa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić czynniki wpływające na zły stan polskiego rolnictwa, – wskazać na ukryte bezrobocie, występujące na polskiej wsi, – wskazać efekty polityki rządu stosującego środki zaradcze, – wyjaśnić potrzebę dotacji dla polskiego rolnictwa ze środków Unii Europejskiej, – wyjaśnić zasady dopłat dla polskich rolników oferowane w Unii Europejskiej – obszarowych oraz za produkcję roślinną i zwierzęcą. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować czynniki utrudniające rozwój polskiego rolnictwa, – zaproponować działania zmierzające do poprawy sytuacji w polskim rolnictwie, – ocenić celowość dopłat z Unii Europejskiej dla polskiego rolnictwa i ich wpływ na poprawę trudnej sytuacji, – znaleźć informacje dotyczące dopłat z UE w województwie zamieszkania.

1	2	3	4
	<p>22. Górnictwo i kopalnictwo oraz przetwórstwo przemysłowe.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskazać miejsca wydobycia najważniejszych surowców: energetycznych, metalicznych, chemicznych, – wymienić wielkości wydobywanych surowców, – wskazać dominującą produkcję w przetwórstwie przemysłowym, – wymienić najbardziej dochodowe firmy przetwórstwa przemysłowego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić przyczyny zmniejszającego się wydobycia węgla kamiennego, – ocenić tendencje zmian w wielkości produkcji wybranych artykułów przemysłowych, – scharakteryzować największe zakłady przetwórstwa przemysłowego w województwie, w którym mieszka.
	<p>23. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – omówić produkcję energii elektrycznej w ostatnich dziesięcioleciach, – wymienić rodzaje elektrowni występujące w Polsce, – wskazać na mapie ważniejsze elektrownie: ciepłne (wskazać rodzaj paliwa) i wodne, – wymienić przykłady funkcjonowania elektrowni alternatywnych, – wskazać źródła gazu ziemnego dla gospodarki. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować czynniki lokalizacji najważniejszych elektrowni, – wyjaśnić związki między rodzajami elektrowni a stanem środowiska, – wyszukać wiadomości dotyczące pochodzenia: energii elektrycznej, gazu ziemnego i wody, które dostarczane są do jego mieszkania.
	<p>24. Współczesny stan polskiego przemysłu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – omówić zróżnicowanie przestrzenne polskiego przemysłu, – wskazać na mapie ważniejsze okręgi przemysłowe w Polsce, – wskazać zmiany w przemyśle spowodowane wprowadzeniem gospodarki rynkowej, – wyjaśnić zasady działania specjalnych stref ekonomicznych, – wskazać przykłady specjalnych stref ekonomicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić wyraźny spadek produkcji przemysłowej na początku lat 90 – tych XX wieku, – ocenić próby zaradzenia kryzysowi w przemyśle, – scharakteryzować działalność wybranej strefy ekonomicznej, – ocenić stan przemysłu własnego regionu.
	<p>25. Transport i łączność.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wymienić czynniki warunkujące rozwój określonego rodzaju transportu, – omówić dotychczasowe osiągnięcia transportu kolejowego i aktualne jego problemy, – omówić funkcjonowanie i problemy transportu samochodowego, – wyjaśnić znaczenie żeglugi w gospodarce kraju, – wskazać rolę transportu lotniczego i przesyłowego. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenić rolę poszczególnych rodzajów transportu w przewozach pasażerów i towarów, – zlokalizować na mapie główne szlaki drogowe i kolejowe oraz ocenić ich znaczenie lokalne, krajowe i międzynarodowe, – ocenić rolę żeglugi morskiej w handlu zagranicznym kraju.

1	2	3	4
Geografia społeczno – ekonomiczna Polski.	26. Handel.	<ul style="list-style-type: none"> – wykazać wzrost znaczenia handlu, – omówić strukturę towarową handlu zagranicznego, – omówić strukturę geograficzną handlu zagranicznego, – wskazać ujemne saldo bilansu handlowego, – omówić saldo bilansu płatniczego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnić uwarunkowania obrotu towarowego, – ocenić rolę handlu zagranicznego w rozwoju gospodarczym, – ocenić ekspansję wielkich supermarketów powiązanych z kapitałem zagranicznym na przykładzie własnego regionu.
	27. Turystyka.	<ul style="list-style-type: none"> – wykazać atrakcyjność turystyczną Polski, – podać przykłady atrakcyjnych turystycznie obiektów w Polsce, – wyjaśnić wzrost popularności agroturystyki, – wyjaśnić przyczyny regresu turystyki zagranicznej w Polsce, – wskazać przykłady krajów, z których przyjeżdża najwięcej turystów. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować najatrakcyjniejsze regiony turystyczne Polski, – ocenić znaczenie turystyki w gospodarce, – ocenić rozwój agroturystyki, jej możliwości i zagrożenia, – przedstawić walory przyrodnicze i pozaprzyrodnicze własnego regionu.
Polska w instytucjach międzynarodowych.	28. Uczestnictwo Polski w ONZ oraz w NATO.	<ul style="list-style-type: none"> – wykazać konieczność współpracy międzynarodowej, – wyjaśnić koncepcję autarkii, – wyjaśnić politykę izolacjonizmu państwowego, – omówić historię i funkcjonowanie ONZ, – wykazać aktywność Polski w systemie ONZ, – omówić historię i zasady działania NATO. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenić założenia gospodarki autarkicznej i izolacjonizmu, – ocenić działalność ONZ jako „strażnika światowego pokoju”, – ocenić zasadność przystąpienia Polski do NATO.
	29. Polska a Unia Europejska.	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawić historię powstania Unii Europejskiej, – wyjaśnić cele UE, – wymienić kraje członkowskie Unii, – wymienić główne fakty w procesie przystępowania Polski do UE, – wykazać zmiany w gospodarce kraju po wstąpieniu do Unii, – wskazać koszty integracji, – wskazać korzyści dla mieszkańców kraju związane z przystąpieniem do Unii. 	<ul style="list-style-type: none"> – scharakteryzować unię gospodarczą krajów Unii Europejskiej, – ocenić z perspektywy czasu zasadność integracji Polski z Unią Europejską, – ocenić wykorzystując dostępne źródła, zmiany we własnym regionie po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej.

Opracował Piotr Koszałka
na podstawie:

1. Program nauczania, Geografia – zakres podstawowy i rozszerzony, wydawnictwo Operon
2. Geografia 3 – zakres podstawowy, podręcznik - Jan Mordawski, Wojciech Wiecki, wydawnictwo Operon
3. Geografia 3 – zakres podstawowy, przewodnik dla nauczyciela- Jan Mordawski, Wojciech Wiecki, wydawnictwo Operon